

tartalmi megbeszélést illetőleg megelégedhettek avval, hogy egy-egy szóval utaljanak rá. A ki az «Utásítások»-at egészükben és egészen elolvassa — már pedig az «Utásítások»-at, mint az oktatás egészének egységes vázlatát így kell olvasni —, sőt a ki csak a tantervet, ép a magyar nyelv tantervét figyelemmel megnézi, nem fogja az «Utásítások»-at az ú. n. «formális» képzés túlságos előtérbe tolásával vádolhatni. A tartalom, a lelki élet, az érzés- és gondolatvilág, a nemzeti érzület és gondolkodás, a népszellem és népjellem, a történeti szempont hangsúlyozása elegendő mértékben található az aesthetikai érzék, az izlés finomítása, a szerkezet ismertetésének emlegetése mellett is. Az igaz, hogy az Utásítások komoly elemzést kívánnak, csakhogy első sorban tartalmi tekintetben, és korántsem elégedhetnek meg a költői műveknek «szív és képzelemhez» szóló, «lelkes, szép előadásával», «a hang erejének és magasságának változtatgatásával, a tempónak majd gyorsításával, majd lassításával, s így fény és árnyék helyes elosztásával», a melytől a szerző többet vár a költemény tartalmának megértetésére és finomságok érzetetésére nézve, mint minden magyarázattól. Részemről nem lehetek egy véleményen Schuber ural, és az «Utásítások»-kal együtt többet várok a beható elemzéstől és a kellő methodikus feldolgozástól, mint akár egy Garrick vagy Rossi művészetétől. A pædagogusnak mégis csak nagyobb a feladata, mint pusztán a költemény megkedveltetése vagy bizonyos muló affectusok keltése!

4. *A lélek- és gondolkodás tanmódszere középiskoláinkban.* Irta dr. Nemes Imre. (Nagyváradí főreáliskola.) E sokat beszélő, de keveset mondó értekezés két részből áll. Az egyikben elmondja a szerző saját nézetét a lélek- és gondolkodástan tanításának módszeréről, a másodikban pedig méltatni kívánja az újabb egy-két évtized alatt Magyarországon megjelent amaz értekezéseket, melyek ugyancsak a czímbeli tárggyal foglalkoztak. Amaz első rész, melyben, mint mondja, saját nézeteit akarja ismertetni, nem más, mint egy rendkívül felületes, zavaros polemia az «Utásítások»-kal, melyeket Nemes úr — úgylátszik — alig, vagy egyáltalában nem értett meg. Mindenekelőtt elégtelennek találja az egy évet s kettőt kíván. Ebben, absolut mértékkel mérve a dolgot, igaza lehet, de tekintve azt, hogy gymnasiumi tanításunk csak a hetedik osztályban adja úgy a poetikai, mint a természettanulmányok, valamint a matematika terén is a rendszeresebb elméleti oktatást, s ilyen rendszeresebb előtanulmányok nélkül a philosophiai összefoglalásnak nincs mit összefoglalnia és megvilágítania: beérhetjük, sőt be kell érünk az egy évi tanítással. Csak használjuk ezt fel okosan és a maga módja szerint az irodalmi oktatásban összegyűlt pszichologiai, a grammatikában; matematikában, természetrajzban és physikában fellelhető logikai anyag rendezésére: akkor eleget, sokat tehetünk e rövid idő alatt is.

Nagy erővel száll sikra Nemes úr az «Utasítások» azon passusa ellen, hogy a lélektan főleg leíró legyen s ne annyira a lelki jelenségek magyarázatát, ne keletkezésök törvényeit nyujtsa, mint inkább könnyen felfogható, szembeötlő felosztás alapján az egyes jelenségcsoportoknak ismertetését. Nemes úr nem elégedhetik meg a pszichológiában ily, miként ő nevezi, «leíró vagy áttekintő módszerrel», hanem genetikus módszert kíván. Nos, azt hiszem, hogy a mit Nemes úr itt genetikusnak nevez, az ellen biz az «Utasítások»-nak sincs kifogásuk. Így pl. (hogy Nemes úr példáját idézzem), midőn az öröm érzésének tárgyalásánál megemlékezünk arról is, hogy mi okozta az örömet és hogy minő lelkiállapot hozzáférhetőbb az öröme nézve, melyik nem: — az természetesen a jelenségcsoport leírásához, elemző leírásához tartozik. A «genetikus» magyarázatok, melyektől az «Utasítások» meg akarták óvni a középiskolai oktatást: részint azon physiologiai magyarázatok, melyek a lelki jelenségek eredetét a physicum (idegek, agy) bizonyos változásaiban keresik, részint pedig azon methaphysikai fejtegetések, melyek a léleknek mint substantiának természetéből magyaráztatják a lelki jelenségeket. Ép oly kevésbé tiltakozhatnak az «Utasítások» a genetikus oktatás azon módja ellen, melyet a Nemes által oly nagy emphasissal citált Emericzy gondol, midőn azt akarja, hogy az illető fogalmakat magukkal a növendékekkel alkottassuk meg, ne pedig készen adjuk. Ezt teszi a becsületen methodikus tanítás minden disciplinában, s így annál kevésbé fogja elhanyagolni a philosophiai, e par excellence fogalmakat feldolgozó oktatásban. A mit az «Utasítások» leírásán értenek az nem más, mint a lelki jelenségek amaz elemző, kizárólag magukra a jelenségekre szorítókozó tárgyalása, mint azt a régibb angol psychologusok, vagy újabban Bain is, teszik. Hogy a szerző az «Utasítások»-nak intését arra nézve, hogy a logikai oktatás óvakodjék a logikai formáknak dialektikai levezetésétől: nem fogadhatja el kötelezőnek magára nézve, azt tőle, mint a Hegelismus egy késő ivadékától nem vehetjük rossz néven, s szívesen elismerjük, hogy rá nézve nem lehet üdvözítő a logikai formáknak más tárgyalása, mint a melyet mestere construált, de hogy e dialektikai menet, akárhogy gondolkodjunk annak tudományos becséről, ér-e egyáltalában valamit a középiskola fokán, a hol nem a logikáról, mint tudományról van szó, hanem csak a többi gymnasiumi tanulmányokban mutatkozó közös logikai elemek rendezéséről: — az más kérdés. A mi továbbá Nemes úrnak azon szemrehányását illeti, hogy az Utasítások az ethikát kizárják a középiskolai tanulmányok köréből, ez csak a reáliskolai utasításokra nézve állhat, míg a gymnasiumi utasítások általános része (a reáliskoláknak ugyanis tudvalevőleg ugyanazon részletes utasításaik vannak a philosophiai propædeutikára nézve, mint a gymnasiumoknak, csakhogy a gymnasiumok számára

kiadott utasításoknak van még egy igen becses általános része is, mely — sajnos — hiányzik a reáliskolai utasításokból) igenis kellőképen megemlékezik az etikáról, még pedig igen helyesen a hittan körébe utasítja. Nincs-e minden felekezet hitoktatásának elegendő alkalmja az erkölcs-tani fejtegetésekre és lehet-e szebb betetőzése az egész gymnasiumi hitoktatásnak, mint a vallás-erkölcsi tanulságok összefoglalása általános-ethikai ideák szerint? — A mit Nemes úr a logikai és pszichológiai fejtegetésekhez veendő példákról mond, hogy egyes fejezetekhez bizonyos olvasmányokat állít össze, (pl. Greguss tanulmányaiából a pszichológiai vonatkozásukat), hogy a philosophiai oktatást kísérő feladatok készítését ajánlja, — mindez csak helyeselhető. Értekezésének azon része, mely más magyar írók idevágó nézeteivel foglalkozik, ismerteti Buday, Vargyassy, Pauer és Emericzy dolgozatait, melyeket részint programokban, részint folyóiratokban közöltek e tárgyról. Egyébiránt az egész értekezés minden zavarossága és egyoldalúsága mellett is nagy buzgóságról és a tárgy iránti lelkes szeretetről tanuskodik.

5. *A német nyelv és irodalom tanítása gymnasiumainkban.* Irta. Dergách Sándor (Nagybányai m. kir. állami főgymnasium.) E nagyobb-terjedelmű értekezés sorra veszi osztályonként a gymnasium német-nyelvi tanítását, s úgy «elméleti», (azaz systematikus) részére, mint különösen az olvasmányra nézve megteszi megjegyzéseit. A mi az elsőt illeti, ellenzi épúgy az alsóbb osztályokban a nagyon sok grammatizálást, mint a felsőkben a sok æsthetizálást, a rhetorikai és poetikai szabályok halmozgatását és a német nyelvnek az «Utasítások»-ban is emlegetett gyakorlati fontosságára utalva, magának a nyelvnek megtanulására helyezi a fő-sulyt. Ennek sikeressége érdekében «az olvasmányt állítja a tanítás-középpontjába», s ennek, t. i. a kellő olvasmány kiszemelésének szenteli az értekezés legnagyobb részét, s úgy alak, mint tartalom tekintetében tárgyalja a kérdést. Alaki tekintetben hangsúlyozza különösen a szöveg-könnyűségét, a mi nem zárja ki az olvasmányok összefüggő és értékes-voltát. Az értekező azt tartja továbbá, hogy nagyon is sok verset olvas-tatunk iskoláinkban; jobb volna, több értékes prózát olvasatni és me-morizáltatni. A sok versolvasztatásban keresi a szerző okát az ifjuság sok-versirásának és általában — miként mondja — «szépelgésének», vala-mint annak is, hogy a költőket és írókat többre becsüli, mint a nemzeti-élet más komoly munkásait. Itt az értekező mindenestre kissé túllőtt a-czélon — a haszontalan fűzfapoetáskodásnak tán nincs is hathatósabb-ellenszere, mint igazán klasszikus költemények komoly elemzése. Leg-terjedelmesebb az értekezés azon része, mely tartalmi szempontból fogja-kritika alá az olvasmányokat. De értekezésének ép e része határozottan a leggyengébb; részint hamis pruderie, az okos pädagogusnak e tragi-komikus ellensége, részint a valóságos klasszikus olvasmány fontos-